

Erika Cintulová
Muzeum v Kežmarku

Profesor Alfréd Grosz – fotograf tatrzański

*Spiš, ty moja prekrásna domovina, som tvojím dieťaťom a chcem
ním večne, večne zostať. Tebe som oddaný a nech čokoľvek sa stane,
tebe patrí môj život, tlkot môjho srdca.*

Najobľúbenejšia pieseň A. Grosza,
autor neznámy

Meno profesora Alfréda Grosza je veľmi dobre známe nielen na Slovensku, ale taktiež aj v Poľsku. Predovšetkým jeho vrúcny vzťah ku Vysokým Tatrám a k ľuďom, ktorí tu žili, bol všeobecne veľmi dobre známy. Svedčí o tom predovšetkým jeho bohatá fotografická tvorba, ale aj rozsiahly dokumentárny materiál. V zbierkach Múzea v Kežmarku sa zachoval adresár A. Grosza, kde medzi menami a adresami rôznych osobností z Kanady, Indie, Maďarska, Nemecka, Rakúska, Ameriky sa objavujú aj mená ako Mieczysław Radkiewicz – Zakopane, Witold H. Paryski – Zakopane. Zaujímavý je aj rukopisný zošit A. Grosza s poľskými a goralskými pesničkami. Jeho meno sa dokonca uvádza aj v poľských biografických slovníkoch známych osobností.

Alfréd Grosz sa narodil v Kežmarku 26. augusta 1885. Jeho predkovia žili už v rokoch 1500. Matka A. Grosza – Ella Groszová sa narodila v Kežmarku v roku 1850 a zomrela v roku 1933. Bola dcérou Ľudmily Rumanmovej, vydatej Schickedanz. Jeho otec – Ernst Grosz (1833–1900) bol profesorom, neskôr riaditeľom kežmarského evanjelického gymnázia. Alfréd mal staršieho brata – Ernsta, ktorý sa preslávil predovšetkým na hudobnej scéne.

A. Grosz v roku 1903 absolvoval v Kežmarku gymnázium. V roku 1911 získal odborný diplom na vyučovanie telovýchovy v Budapešti. Následne bol menovaný na vyššie gymnázium v Jászberényi. Počas 1. svetovej vojny slúžil 4 a pol roka na fronte, z toho 3 roky na talianskom. Po skončení vojny nastupuje opäť na svoje predchádzajúce pracovisko. Jeho blízky vzťah ku horám ho prilákal na-

späť do Kežmarku v roku 1919. Dva roky pracoval ako účtovník v továrni na umelecké výšivky C. Schickedanz and Co., kde pracovalo 42 veľkých najmodernejších švajčiarskych vyšívacích strojov. Od 15. II. 1922 začal vyučovať telesnú výchovu na nemeckom a.v. gymnáziu v Kežmarku. Tu sa začína jedno nezbuditeľné obdobie v živote A. Grosza. Ale nielen pre neho, ako to vyplýva aj zo spomienok jeho študenta – Jozefa Vargu: „Študenti ho brali ako takého otca. Bol veľmi obľúbeným človekom. Vedel sa zastat žiakov aj v učiteľskom zbore, ale aj pred riaditeľom. Vždy hľadal zlatú strednú cestu. Bol ideálom profesora, učiteľa. Vedel pomôcť, radiť, vedel pôsobiť na žiakov. Nikdy nekričal. My sme v ňom videli veľmi čestného človeka, takmer otca. Na druhej strane aj on očakával zo strany nás – žiakov istú snahu, aby to, čo nám hovoril, sa v nás aj ujalo, aby sme sa toho v spoločnosti aj v ďalšom našom raste pridržovali a podľa toho sa aj chovali... Bol to človek, ktorý si plne zaslúži, aby generácie, ktoré prídu po ňom, na neho spomínali...“

Po ukončení II. svetovej vojny učil 3 roky na gymnáziu v Spišskej Novej Vsi a Kežmarku, kým neodišiel do dôchodku. Zomrel 1. marca 1973 v Kežmarku. Na pamiatku na A. Grosza bol v Kežmarku pomenovaný park v centre Kežmarku a 27. 10. 1993 vznikla aj Nadácia prof. A. Grosza. Po ňom - ako jedinom Kežmarčanovi - je pomenovaný aj žľab a pilier v severovýchodnej stene Slavkovského štítu.

Profesor Grosz nám zanechal vzácne hodnoty – nielen duchovné, ale aj materiálne. Bol to vzácny a všestranný človek – pedagóg, prírodovedec, spisovateľ, dobrovoľný požiarnik, športovec.

Známy bol predovšetkým ako veľký milovník Tatier. Už od malička aj vďaka vplyvu svojho otca absolvoval vychádzky do okolia Kežmarku a do blízkych Vysokých Tatier. Aktívne pracoval v Karpatskom spolku, v Tatranskom spolku. Do horolezeckej kroniky sa zapísal 119 prvovýstupmi. Túto svoju lásku ku Tatiam prenášal aj na svojich študentov: „...Na kežmarskom lýceu vládla po 400 rokov taká tradícia, že niektorí vyučujúci so svojimi chovancami chodili na vyučovacie hodiny do Tatier. Prv, než som v roku 1922 na tento ústav prišiel, stál som už na všetkých štítoch Tatier, holdoval som alpinizmu aj vo viacerých alpských horstvách, získal som teda potrebné znalosti a skúsenosti, aby som mohol školskú mládež zaviesť do skalného sveta našich hôr. Považoval som za svoju úlohu a povinnosť pokračovať v spomínanej tradícii, ktorá začala od roku 1590. Najprv som sa na výletoch venoval malej skupine podnikavých, veselých, schopných chlapcov a dievčat – chcel som, aby získali vedomosti a patričnú opatrnosť pri lezení, učil som ich používať lano, skoby, správne istiť, tiež aby poznali nebezpečenstvo skál (lámavosť, padanie kamenia, nebezpečenstvo blesku, lavín, atď.), ale aby aj poznali a vedeli poskytnúť záchrannú službu, transport ranených, zhotoviť provizórne nosidlá atď. Táto vycvičená skupinka žiakov mi potom vytvorila skupinu prvolezcov a inštruktorov pri výstupoch s

vytvorila skupinu prvolezcov a inštruktorov pri výstupoch s početnými účastníkmi výletov.... pri výletoch pod mojim vedením sa neprihodilo nikdy žiadne nešťastie.. Keďže nebolo hneď po skončení II. svetovej vojny horských vodcov vo Vysokých Tatrách ani záchranných čiat, požiadal ma levočský veliteľ žandárstva kapitán Buchsta, aby som uskutočnil viacdenné záchranné kurzy pre príslušníkov bezpečnosti... Tejto povznášajúcej výzve som veľmi rád vyhovel a viedol som v polovici mája 1945 v okolí Kežmarského Zeleného plesa dvakrát takéto viacdenné podujatia, ktorých sa zúčastnilo po 30 mužov.“ (Zo spomienok A. Grosza).

Profesor Grosz pre svojich študentov neváhal zakúpiť 10 kompletných horolezeckých a 10 lyžiarskych výstrojov. Okrem týchto aktivít napísal aj množstvo článkov o Tatrách. Počas svojho života zozbieral 72 povestí o Vysokých Tatrách. Tlačou mu vyšli dve knihy – Rozprávky o Tatrách a Vysoké Tatry – história Karpatského spolku – v reči nemeckej. V roku 1942 v tlačiarni Paula Sautera v Kežmarku vyšla knižočka A. Grosza – Der Anteil unserer Anstalt an der Erchliessung der Hohen Tatra. V zbierkovom fonde Múzea v Kežmarku sa zachoval z pozostalosti A. Grosza aj nákres tatranských štítov spolu s ich legendou a náčrt horolezeckých tratí. Spis o Tatrách sa zachoval v rukopise a zahŕňa poznatky o tatranských končiaroch, flóre a faune. Pozoruhodné sú aj v origináli zachované životopisy významných kežmarských osobností a štúdiá Z dejín zdravotníctva na Spiši, ktoré sa taktiež uchovali v zbierkovom fonde múzea.

Pri príležitosti svojich 80. narodenín sa A. Grosz takto vyznal zo svojej lásky ku Vysokým Tatrám: „Tatry ľúbim z celého srdca. Veď boli náplňou celého môjho života... Tatry rozkvitajú, sú desaťtisícami pracujúcich navštevované. Vytvorenie TANAPu ako prírodnej rezervácie kvitujem s uznaním, veď tým sa zamedzuje ničenie krásnej tatranskej prírody a tak zachovávajú sa Vysoké Tatry v pôvodnom stave.“

Veľmi bohatá a rôznorodá je aj fotografická tvorba A. Grosza. Zachoval nám množstvo dokladov o svojej práci prostredníctvom fotografií ako pedagóga (fotografické zábery interiéru lýcea, zábery cvičiacich študentov), ale aj ako milovníka krásnej tatranskej prírody a ľudí, ktorí s touto prírodou tvorili a stále tvoria nerozlučiteľný celok.

V zbierkovom fonde Múzea v Kežmarku sa zachovala časť z pozostalosti A. Grosza (väčšia časť je uložená v Štátnom oblastnom archíve v Levoči), v ktorej sa nachádza niekoľko desiatok čierno-bielych fotografií a veľké množstvo sklenených diapositívov. Tu sa máme možnosť pokochať zábermi obcí a miest na Spiši, tatranskými štítmi a dolinami s nádhernou prírodnou scenériou, zábermi študentov pri potulkách po Vysokých Tatrách, zábermi aj na ľudovú architektúru a odev v oblasti pod Vysokými Tatrami z obdobia 20. – 30. rokov 20. storočia. Tieto zábery sa stali základom pripravovanej výstavy v rámci schvále

ého programu INTERREG III A, ktorá od mája 2006 bude prezentovaná na 5 miestach v Poľsku.

Fotografie A. Grosza máme možnosť vidieť aj v takých známych časopisoch, ktoré sa venovali tatranskej problematike, ako boli Turisták lapja, v novinách Die Karpathen a Karpathen Post a taktiež aj v poľskom TATERNIKU. Svoju tvorbu na poli fotografie charakterizoval A. Grosz takto: „Aby som svojej vlasti a mojej spišskej domovine preukázal dobré služby propagáciou cestovného ruchu, zhotovoval som vlastnoručne diapozitívy k prednáškam a napísal k nim aj sprievodný text. V roku 1910 som urobil svoju prvú sériu diapozitívov s asi 100 obrázkami 85 x 85 mm a robil s nimi svoje prvé prednášky, dal ich k dispozícii aj Karpatskému spolku. Neskôr nasledovali aj ďalšie série. V prvej som sa zaoberal rozličnými témami Vysokých Tatier. Po 1. svetovej vojne pribudli aj Východné a Západné Tatry, Zem a Ľud Spiša, Belianska kvapľová jaskyňa a Kežmarské gymnázium. O našich veľhorách som vyhotovoval texty v reči nemeckej, maďarskej a slovenskej a vypožičiaval som svoje série celkom bezplatne aj do cudziny: do Rakúska, Nemecka a Poľska. Boli zimy, počas ktorých sa moje série diapozitívov premietali aj na 100 miestach. S náhradou materiálov pri požičaní a vrátení zlomených alebo inakším spôsobom poškodených a už nepotrebitelných platní a zasielaním sérií som mal počas 30 rokov mnoho práce a výdavkov. Ja som tieto peňažné obete, námahu a čas rád pre blaho vlasti a hlavne pre propagáciu Spiša priniesol. Keď v 2. pol. 30. rokov v Bratislave vznikla prvá slovenská štátna cestovná kancelária Slovakotour pod vedením riaditeľa Fodora a tajomníka Poscha, dal som tejto ustanovizni celkom bezplatne k dispozícii veľkú sériu diapozitívov o Tatrách a príslušné texty pre prednášky v tuzemsku a cudzine. Mimo toho som poslal Slovakotouru tiež niekoľko sto kópií mojich najkrajších vlastných fotografických záberov Vysokých Tatier vo zväčšenom formáte 130 x 180 mm pre reklamné účely pre cudzinu.“

Osobitnú kapitolu tvoria popisy jaskynných výskumov A. Grosza, ktoré uskutočnil s priateľom K. Piovarcym v Tatrách, v okolí Hornádu, v Stratenej aj v Dobšinskej jaskyni.

Profesor A. Grosz – osobnosť, ktorá sa veľkými písmenami zapísala do dejín. Svojou záslužnou činnosťou sa zapísal aj do kroniky požiarnictva, kde slúžil od svojich 14 rokov nepretržite 65 rokov.

Na záver ešte posledná citácia – odkaz mladej generácii od A. Grosza: „Neľadajte v Tatrách len skúšku sily vlastnej vôle, nebažte len za výkonmi, nevyhadávajte steny len ako lezecké lešenie, ale naučte sa ľúbiť hory, nekonečne boh té, nesmrteľné a večné tak, ako sme ich my starší ľúbili! A keď už raz zostarnete, neodhadzujte čakan a lano do kúta, ale navštevujte s nimi Tatry, kým len budete so silami vládvať.“

— Spracovaná na základe materiálov: PhDr. Nora Baráthová – „Alfréd Grosz“

— Životopis Alfréda Grosza